

वा० रा०

॥ २०१ ॥

रामो राजनियोगपालनमेव परमोधर्मो बहूनां सुखसाधनत्वादित्याशयेनावददित्याह ॥ पुनरिति ॥ १ ॥ इदं उक्तवाक्यं उपपन्नं युक्तिमत् ॥ तत्र हेतुः जातइत्यादि ॥ २ ॥ इदानीं त्वयाराज्यस्य मया वनवासस्य चाकरणे राज्ञः प्रतिज्ञाहानिकृतो महानधर्मइत्याह ॥ पुरेति ॥ तव पुत्र्यां जनिष्यते तस्मै राज्यं दास्यामीति प्रतिज्ञातवानित्यर्थः ॥ ३ ॥ ननु स्त्रीषु नर्मविवाहे च वृत्त्यर्थे प्राणसंकटे ॥ गोब्राह्मणार्थे हिंसायां नानृतं स्याज्जुगुप्सितमिति स्मृतेः ॥ कौसल्यायां विद्यमानायां कैकेयीविवाहस्य नर्मविवाहत्वात् तत्प्रतिज्ञाहानिर्नदोषायेत्यत आह ॥ देवासुरे चेति ॥ देवासुरे तत्संबन्धिनि एवं च उपकारप्रत्युपकाररूपत्वादेतदनृते महान्दोषइति भावः ॥ वरं वरद्वयं ॥ ४ ॥ ततो हेतोः संप्रति श्राव्य प्रतिज्ञांकार

पुनरेवं ब्रुवाणं तं भरतं लक्ष्मणाग्रजः ॥ प्रत्युवाच ततः श्रीमान् ज्ञातिमध्ये सुसत्कृतः ॥ १ ॥ उपपन्नमिदं वाक्यं यस्त्वमेव मभापथाः ॥ जातः पुत्रो दशरथात् कैकेय्याराजसत्तमात् ॥ २ ॥ पुरा भ्रातः पितानः समातरं ते समुद्वहन् ॥ मातामहे समाश्रौषीद्राज्यशुल्कमनुत्तमं ॥ ३ ॥ देवासुरे च संग्रामे जनन्यै तव पार्थिवः ॥ संप्रहृष्टो ददौ राजा वरमाराधितः प्रभुः ॥ ४ ॥ ततः सा संप्रति श्राव्य तव माता यशस्विनी ॥ अयाचत नरश्रेष्ठो वरौ वरवर्णिनी ॥ ५ ॥ तव राज्यं न रव्याघ्रममप्रवाजं न तथा ॥ तच्च राजा तथा तस्यै नियुक्तः प्रददौ वरं ॥ ६ ॥ तेन पित्रा ह मप्यत्र नियुक्तः पुरुषर्षभ ॥ चतुर्दशवने वासं वर्षाणि वरदानिकं ॥ ७ ॥ सोऽहं वनमिदं प्राप्तो निर्जनं लक्ष्मणान्वितः ॥ सीतया चाप्रतिद्वंद्वः सत्यवादे स्थितः पितुः ॥ ८ ॥ भवानपि तथैव पितरं सत्यवादिनं ॥ कर्तुमर्हसि राजेन्द्र क्षिप्रमेवाभिपिंचनात् ॥ ९ ॥

यित्वा ॥ ५ ॥ याच

न प्रकारमाह ॥ तवेति ॥ नियुक्तः वरवलेन नियोजितः तद्वरं तद्रूपवरं ॥ ६ ॥ अत्र दंडकाख्ये वने चतुर्दशवर्षाणि वरदानिकं वरदाननिमित्तकं वासं नियुक्तः तं प्रतिप्रेरितइत्यर्थः ॥ अत्रायमप्यर्थः ॥ देवेभ्यो महत्तवरदाननिमित्तकं ॥ अंतर्यामिणा तथा प्रेरणात् ॥ अतएवात्र दंडकारण्ये ॥ एतत्संगेनैव तत्प्रयोजननिष्पत्तेरिति ॥ ७ ॥ ननु वने रक्षआदिभ्यो नानादुःखसंभावेत्यतोऽप्रतिद्वंद्वइति ॥ समाधिकबलशत्रुहीनः सर्वेपिमत्तो हीनबला एवेति न तद्भयावकाशइति व्यंग्योर्थः ॥ आपाततस्तु अप्रतिद्वंद्वः स्पृद्धारहित इति ॥ ८ ॥ तथैव तथैवेति पितृनियुक्तएवेति ॥ अर्हसीत्यर्षि ॥ अर्हतीति पाठांतरं ॥ अतएव संबोधनं राजेन्द्रेति ॥ ९ ॥

अ० का०

॥ २०१ ॥